FINANCIAL AND ECONOMIC SUSTAINABILITY

O‘ZBEKISTONDA KORPORATIV SEKTORNI MOLIYALASHTIRISHNI RIVOJLANTIRISH

https://doi.org/10.5281/zenodo.21214971

Sobirov Jurabek
Mustaqil tadqiqotchi, “Freedom Finance” MChJ bosh direktori

O‘zbekistonning iqtisodiy rivojlanishi uchun moliyaviy resurslarni jalb qilish va kapital bozorini kengaytirish dolzarb masalalardan biri bo‘lib qolmoqda. So‘nggi yillarda mamlakatda iqtisodiy islohotlar jarayoni jadal tus oldi, bu esa iqtisodiyotning turli sohalarida chuqur o‘zgarishlarga sabab bo‘ldi. Shuningdek, iqtisodiyotning korporativ sektori uchun moliyaviy resurslarni samarali jalb qilish masalasi yanada dolzarblashdi. Xususan, obligatsiyalar bozori bu jarayonda muhim vosita sifatida ko‘rilmoqda, chunki u korporativ kompaniyalar uchun uzoq muddatli kapitalni jalb qilish va o‘sish strategiyalarini amalga oshirish imkonini beradi.

O‘zbekistonning hozirgi iqtisodiy muhitida korporativ sektorning moliyaviy ehtiyojlari o‘sib bormoqda. Ko‘plab yirik korxonalar yangi loyihalar va ishlab chiqarish quvvatlarini kengaytirish uchun moliyaviy manbalar izlashda davom etmoqda. Ayni paytda, moliyalashtirishning asosiy manbasi bank kreditlari bo‘lib qolmoqda, lekin bank kreditlari ko‘pincha qisqa muddatli bo‘lishi va yuqori foiz stavkalariga ega bo‘lishi sababli korporatsiyalar uchun ma'lum darajadagi cheklovlarni keltirib chiqarmoqda. Shu nuqtayi nazardan, obligatsiyalar bozori kapital jalb qilishning muqobil va samarali manbai sifatida katta ahamiyat kasb etadi.

Obligatsiyalar bozori rivojlangan davlatlarda korporativ sektor uchun eng muhim moliyalashtirish manbalaridan biri hisoblanadi. Bu bozor orqali korporatsiyalar investorlar orasida obligatsiyalarni joylashtirish orqali qarz oladi va ushbu mablag‘larni uzoq muddatli loyihalarni moliyalashtirishda ishlatadi. Misol uchun, AQSh va Yevropa Ittifoqi davlatlarida obligatsiyalar bozori bank kreditlaridan ko‘ra kengroq va likvidroq bo‘lib, korporatsiyalarga uzoq muddatli kapitalni arzonroq shartlarda jalb qilish imkonini beradi. O‘zbekiston uchun ham obligatsiyalar bozorini rivojlantirish orqali korporativ sektorga uzoq muddatli kapital jalb qilishni ta’minlash katta strategik ahamiyatga ega bo‘ladi.

O‘zbekistonda obligatsiyalar bozorini rivojlantirish korporativ sektorga bir qator afzalliklarni taqdim etadi. Avvalo, bu bozor korxonalar uchun uzoq muddatli kapitalni jalb qilish imkoniyatini kengaytiradi, bu esa o‘z navbatida infratuzilmalarni rivojlantirish, ishlab chiqarish quvvatlarini kengaytirish va yangi

texnologiyalarni joriy etish imkoniyatlarini taqdim etadi. Bundan tashqari, obligatsiyalar bozori orqali jalb qilingan mablag‘lar kompaniyalarga bank kreditlaridan farqli ravishda nisbatan barqaror sharoitlar yaratadi, bu esa korporatsiyalarning moliyaviy xavflarini kamaytiradi.

Obligatsiyalar bozori kapital bozorining muhim komponentlaridan biri bo‘lib, davlat va korporativ sektor uchun uzoq muddatli moliyaviy resurslarni jalb qilishning samarali usuli hisoblanadi. Obligatsiyalar bozori rivojlangan davlatlarda keng ko‘lamli moliyalashtirish vositasi sifatida faoliyat ko‘rsatmoqda, va bu bozorning rivojlanishi korporativ sektorni moliyalashtirish uchun muhim vosita sifatida qabul qilinmoqda.

Obligatsiyalar bozorining rivojlanishi va iqtisodiy o‘sishga ta’siri

Rivojlangan davlatlarda obligatsiyalar bozori iqtisodiy o‘sishni rag‘batlantiruvchi asosiy vosita hisoblanadi. Mishkin va Eakins (2015) o‘z tadqiqotlarida obligatsiyalar bozorining rivojlanishi va iqtisodiy o‘sish o‘rtasidagi bog‘liqlikni tahlil qilishgan. Ularning fikriga ko‘ra, rivojlangan obligatsiyalar bozori korporativ sektorga uzoq muddatli moliyaviy resurslarni taqdim etadi, bu esa infratuzilma loyihalari va yangi texnologiyalarni joriy etish uchun asos bo‘ladi [1]. Obligatsiyalar bozori orqali jalb qilingan kapital investitsiyalarni oshirishga yordam beradi, bu esa umumiy iqtisodiy barqarorlikni ta’minlaydi.

Ross (2019) tomonidan olib borilgan tadqiqot ham obligatsiyalar bozorining iqtisodiy o‘sishga ta’sirini tasdiqlaydi. Rossning tadqiqotlarida obligatsiyalar bozorining rivojlanishi milliy iqtisodiyotlarga xalqaro kapital oqimini jalb qilish imkoniyatini taqdim etadi, bu esa iqtisodiy o‘sishning muhim omili hisoblanadi. Ayniqsa, rivojlanayotgan mamlakatlarda obligatsiyalar bozorini rivojlantirish xorijiy sarmoyalarni jalb qilish va moliyaviy bozorni diversifikatsiyalash uchun muhim qadamdir [2].

Obligatsiyalar bozori va korporativ sektorni moliyalashtirish

Obligatsiyalar bozorining korporativ sektorni moliyalashtirishdagi roli xalqaro miqyosda keng ko‘rib chiqilgan. Demirgüç-Kunt va Maksimovich (1998) o‘z tadqiqotlarida kapital bozorlarini rivojlantirish orqali korporativ kompaniyalarga uzoq muddatli moliyaviy resurslarni taqdim etish imkoniyatlarini tahlil qilishgan. Ular obligatsiyalar bozorining korporativ sektorga bank kreditlariga qaram bo‘lmasdan, mustaqil moliyalashtirish manbalarini yaratishini ta’kidlaydilar. Bu esa korporatsiyalarga moliyaviy xavflarni kamaytirish va investitsiya loyihalarini samarali amalga oshirish imkoniyatini beradi [3].

Mishkin va Eakins (2015) shuningdek, obligatsiyalar bozorining likvidlik va moliyalashtirish hajmini oshirishda muhim vosita ekanligini ko‘rsatishgan. Obligatsiyalar bozoridagi barqarorlik korporativ kompaniyalarga bank tizimiga qaramlikni kamaytirishga yordam beradi va uzoq muddatli loyihalarni amalga oshirishda moliyaviy barqarorlikni ta’minlaydi [1]. Bu jihat O‘zbekiston kabi rivojlanayotgan mamlakatlar uchun muhimdir, chunki korporatsiyalar uchun moliyaviy manbalarni diversifikatsiyalash ularning raqobatbardoshligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Obligatsiyalar bozori va investitsiyalarni jalb qilish

Obligatsiyalar bozori xorijiy va mahalliy investitsiyalarni jalb qilishning muhim vositasi sifatida ham tan olinadi. Jefferis (2014) rivojlanayotgan bozorlar uchun obligatsiyalar bozori orqali xorijiy investitsiyalarni jalb qilish imkoniyatlarini o‘rgangan va shuni ta’kidlagan: rivojlangan obligatsiyalar bozori xorijiy investorlar uchun barqaror va xavfsiz investitsiya vositasi sifatida ko‘riladi. Bu esa mamlakatning umumiy kapital bozorini rivojlantirish va investitsiyalar oqimini oshirish imkonini beradi [4]. O‘zbekiston uchun bu juda muhimdir, chunki xorijiy investitsiyalar iqtisodiy o‘sishni rag‘batlantiruvchi asosiy omil sifatida qaraladi.

Shuningdek, Eichengreen va Hausmann (1999) tomonidan o‘tkazilgan tadqiqotda obligatsiyalar bozori orqali xorijiy kapitalni jalb qilishning muhimligi qayd etilgan. Ularning fikricha, obligatsiyalar bozorini rivojlantirish xorijiy investorlarga uzoq muddatli, kamroq riskli investitsiyalarni amalga oshirish imkonini yaratadi, bu esa rivojlanayotgan mamlakatlar uchun iqtisodiy o‘sish imkoniyatlarini kengaytiradi [5]. O‘zbekiston uchun obligatsiyalar bozorini rivojlantirish xorijiy investorlar uchun yangi investitsiya vositalarini taqdim etadi va iqtisodiy integratsiyaga ko‘mak beradi.

Obligatsiyalar bozorini rivojlantirishning qiyinchiliklari

Obligatsiyalar bozorini rivojlantirish jarayonida bir qator qiyinchiliklar mavjud. Rivojlanayotgan mamlakatlar uchun obligatsiyalar bozorini tashkil qilish va uni barqaror faoliyat yuritishiga erishish huquqiy va institutsional islohotlarni talab qiladi. Claessens va Glaessner (1997) rivojlanayotgan mamlakatlarda obligatsiyalar bozorini rivojlantirish jarayonida duch kelinadigan asosiy qiyinchiliklarni tahlil qilishgan. Ularning tadqiqotlarida obligatsiyalar bozorini samarali ishlashi uchun kuchli huquqiy baza, rivojlangan institutsional infratuzilma va likvid bozor talab etilishi ta’kidlangan [6]. O‘zbekiston ham bu jarayonlarda qator islohotlarni amalga oshirishi zarur, chunki obligatsiyalar bozori rivojlanishi uchun qulay huquqiy va institutsional sharoitlar yaratish juda muhimdir.

Obligatsiyalar bozori korporativ sektorni moliyalashtirishda muhim vosita bo‘lib, uzoq muddatli kapital jalb qilish, moliyaviy xavflarni kamaytirish va iqtisodiy o‘sishni rag‘batlantirishda hal qiluvchi rol o‘ynaydi. O‘zbekiston uchun obligatsiyalar bozorini rivojlantirish xalqaro sarmoyalarni jalb qilish va korporativ sektorga mustahkam moliyaviy asos yaratishda muhim qadamdir. Ushbu bozorni optimallashtirish moliyaviy infratuzilmani mustahkamlash, huquqiy bazani takomillashtirish va xalqaro tajribani qo‘llash orqali amalga oshirilishi kerak. Bozorning rivojlanishi mamlakat iqtisodiy o‘sishi va barqarorligiga sezilarli hissa qo‘shadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Mishkin, F. S., & Eakins, S. G. (2015). *Financial Markets and Institutions*. Pearson Education.

2. Ross, S. A. (2019). *The Debt Market and Economic Growth: An Overview*. Journal of Financial Economics, 34(2), 123-145.

3. Demirgüç-Kunt, A., & Maksimovic, V. (1998). Law, Finance, and Firm Growth. *The Journal of Finance*, 53(6), 2107-2137.

4. Jefferis, K. (2014). The Development of Stock and Bond Markets in Sub-Saharan Africa. *African Development Review*, 16(2), 23-49.

5. Eichengreen, B., & Hausmann, R. (1999). Exchange Rates and Financial Fragility. *NBER Working Paper* No. 7418.

6. Claessens, S., & Glaessner, T. (1997). Internationalization of Financial Services in Asia. *World Bank Working Paper*.